

Claudia Peschel-Wacha

claudia.peschel-wacha@volkskundemuseum.at

Katharina Richter-Kovarik

kulturvermittlung@volkskundemuseum.at

Österreichisches Museum für Volkskunde

Beč

Austrija

EUROPEAN UNION
European Regional
Development Fund

UDK 39:738](4-67 EU)

008:069](4-67 EU)

Stručni rad

Primljeno: 17.2.2010.

Prihvaćeno: 26.2.2010.

Tradicija u glini - putovi spoznavanju keramičkog nasljeđa

Istraživački i izložbeni projekt Slovačkoga nacionalnog muzeja - Muzeja Ludovíta Štúra u Modri i Austrijskog etnografskog muzeja u Beču: 2010 - 2012.

U razdoblju od 1974. do 2008. godine Etnografski muzej Dvorac Kittsee u Gradišću, ogranak Austrijskog etnografskog muzeja u Beču, djelovao je kao središte za kontakte s etnografskim muzejima u komunističkim zemljama, odnosno, nakon 1989., u zemljama nekadašnjeg Istočnog bloka i Balkana. Pod vodstvom Etnografskog muzeja Dvorac Kittsee razvila se živa izložbena suradnja sa susjednim zemljama. Tijekom 2004. i 2005. u Dvorcu Kittsee vodio se prvi projekt koji je podržavala Europska unija. Program za poticaje "Kultura 2000" financirao je trilateralni projekt "Keramika³-pečena idila. Tipovi/regije/muzeji". Na projektu su surađivale tri muzejske ustanove u tri granične zemlje – Muzej u Kittseeu, Etnografski muzej u Martinu (Slovačka) i Savaria muzej u Szombathelyu (Mađarska). Zajedničkom putujućom izložbom stručnjaci sva tri muzeja predstavili su karakteristične uvide u svoje fondove keramike i prikazali rezultate istraživanja povijesti i stanja izrade keramike u trima keramičkim središtima – Stoob u Gradišću, Magyarszombatfa u Mađarskoj i Modra u Slovačkoj.¹

Nakon zatvaranja ogranka u Dvorcu Kittsee, cijeli je muzejski fondus, uključujući i 47 fajansi, dospio u čuvaonicu matične ustanove u Beču koja je tada preuzela sve aktivnosti vezane uz projekt.

Ključne riječi: lončarstvo, keramika, projekti Europske unije, kulturno nasljeđe

¹ Keramika³ – pečena idila. Tipovi/regije/muzeji. Izložbeni katalog. Dodaci Marte Pastierikove Pétera Il-lesa i dio kataloga Claudie Peschel-Wacha. Beč/Kittsee, 2005.

Početak projekta

U svibnju 2009. u Beč je pristigao upit iz Muzeja Ludovíta Štúra u Modri koji je 2006. integriran u Slovački nacionalni muzej (SNM). Ravnateljica Viera Jančovičová izvjestila je o planovima da se u Modri, slikovitom gradu vina smještenom tridesetak kilometara sjeveroistočno od podnožja Malih Karpata, sagradi novi muzej keramike, i to u okviru bilateralnog programa Europske unije "Creating the future", u koji su bile uključene Slovačka i Austrija u razdoblju od 2007. do 2013. Na web-stranici projekta navode se strateški programski ciljevi:

"Slovačko-austrijska granična regija na najboljem je putu da postane jedna od najbrže rastućih gospodarskih prostora u Europskoj uniji. Oba glavna grada, Bratislava i Beč, međusobno su udaljeni samo šezdeset kilometara. U njima je koncentrirana većina sjedišta tvrtki, sveučilišta i istraživačkih ustanova obje zemlje. Na taj način regija posjeduje najbolje uvjete za razvoj u gospodarsko i istraživačko središte Srednje Europe. Program prekogranične suradnje Slovačke i Austrije 2007.-2013. ima za cilj podržati stvaranje jedne prekogranične regije koja uči."²

Program "Creating the future" potiče kulturnu i turističku suradnju po osnovi:³

- zajedničke kulturne inicijative koja na primjerima prikazuje kulturnu raznovrsnost i toleranciju i bavi se temama kao što su socijalna obnova, obrazovanje, migracija, multikulturalnost, prihvaćanje manjina i globalizacija
- korištenja kulture kao katalizatora za suradnju i odgovarajuće mjere u području osobnog razvoja i turizma
- povećanja kapaciteta u organizacijama kulturnog sektora kroz razmjenu iskustva, *know-how* transfer i savjetovanja
- razvoja inovativnih strategija i novih proizvoda u području turizma koji odražavaju rastuće potrebe i zahtjeve klijenata
- zajedničkog marketinga destinacija u graničnim regijama u tuzemstvu i inozemstvu
- organizacije turizma i slobodnog vremena u skladu s aktualnim trendovima, npr., uređenje biciklističkih staza, jahačkih centara, vožnje kanuom ili trendova koji promiču kulturno nasljeđe (uključujući i pilot-investicije).

U gotovo jednogodišnjem razvojnom procesu, koji je na slovačkoj strani kao vodećeg partnera pratila vanjska savjetnica, nastao je opsežan koncept s devet radnih paketa koji s obje strane granice u središte pozornosti stavljaju temu "keramika". U projektu "Tradicija gline – putovi ka spoznavanju keramičkog nasljeđa / Tradície z hliny – cesty za poznaním keramického dedičstva" predstavljene su zapadnoslovačke fajanse,

² http://www.sk-at.eu/sk-at/de/2-1_ueberblick.php (31. svibanj 2011.).

³ http://www.sk-at.eu/sk-at/de/4-4_prioritaeten.php (31. svibanj 2011.).

njihova povijest, majstori, povezanost s narodnom umjetnošću i politikom, te istraživanje *statusa quo* keramičkog stvaralaštva u području Bratislave i Gradišću.

Sadržajna razmišljanja

Keramika je stoljećima činila bitnu osnovu gospodarskog života žitelja grada Modre i razvila se u nerazdruživ dio njihovog identiteta. Godine 1883. tamo je osnovana Državna obrtnička keramičarska škola (Agyagipar Tanműhely) kao i radionica.⁴

Novi su materijali u 19. st. istisnuli sirovinu glinu kao osnovni materijal u izradi posuda i posuđa. U 20. st. fajanse su postale reprezentativni objekti slovačke narodne umjetnosti. Promicane kao proizvodi narodnog i nacionalnog karaktera, njihova je izrada cvjetala do 1990-ih godina. Politički obrat donio je ukidanje državnih subvencija za umjetnike-keramičare u Slovačkoj. Val privatizacije i konkurencija s Dalekog istoka ubrzali su propadanje poduzetničkih struktura. Nakon što se zatvorila i stručnoobrazovna ustanova u susjednom mjestu pored Modre, tj. keramičarska škola u Pezinku, ugrožena je profesionalna produkcija keramike čime, dugoročno gledano, malokarpatskoj regiji, odnosno cijeloj Zapadnoj Slovačkoj prijeto gubitak identiteta. Znanstvenim istraživanjem i izložbama povijesnih muzejskih fundusa i suvremenih izrađivača keramike želi se ukazati na proces propadanja te prizvati keramičko nasljeđe u svijest donositelja odluka i u svijest kolektivnog spoznavanja.

Put nastajanja Muzeja slovačke keramičke plastike (*Múzeum slovenskej keramickej plastiky*)

Financijski, najzahtjevniji dio projekta podizanje je Muzeja slovačke keramičke plastike u Modri. Već je 1980-ih godina, povodom priprema za obilježavanje stogodišnjice keramičarske radionice, najpoznatiji suvremeni keramičar grada Modre Ignác Bizmayer,⁵ zajedno s konzervatorom Jaroslavom Hájičekom, stvorio plan da se u Modri uredi Sveslovački muzej keramike. U izradu koncepta bio je uključen i njegov nekadašnji mentor, češki keramičar i arheolog iz hobija Heřman Landsfeld budući da je postojao interes da se njegove značajne zapadnoslovačke zbirke iz moravskog mjesta Stražnice prenesu u Modru. Kao glavnu zgradu muzeja predvidjeli su nekadašnju keramičarsku radionicu na južnom gradskom zidu. Tamo su trebala biti predstavljena sva značajna središta slovačkih izrađivača krigli i lončarije, čak i kroz male radionice kako bi posjetitelji mogli izravno promatrati proces izrade keramike. U ogranku, u susjednom mjestu Vinosady, planirala se izložba o slovačkim i habanskim peć-

⁴ Iz radionice je nastao današnji pogon "Slovenská Majolika". Škola koja se u drugoj polovici 20. st. preselila u Pezinko, više ne postoji.

⁵ Godine 1982. primio je počasnu titulu "nacionalnog umjetnika" od čehoslovačke vlade.

njacima, a u dvorcu Holíč, ljetnikovcu Marije Terezije, izložba holičkih fajansi. Radionicu za izradu fajanse tamo je izgradio car Franjo Stjepan Lotrinški sredinom 18. st. U okviru ovog koncepta predviđala se također vlastita galerija Ignáca Bizmayera u okrugloj kuli stare gradske utvrde u Modri. Računalo se i na izložbe mladih keramičara, za što je trebala poslužiti nekadašnja sinagoga nasuprot radionice. No, taj se projekt nikada nije realizirao u cijelosti. Uređena je samo galerija Ignáca Bizmayera, ali tek 1994. u okviru Svjetskog kongresa keramičara. Tadašnji planovi nisu obuhvatili nenastanjenu vinogradarsku kuću iz 17. st. koja po zadnjem vlasniku nosi naziv "Hajduška" i graniči neposredno s okruglim tornjem, što će se pokazati pogrešnim.

Do danas galerija Ignáca Bizmayera nije integrirana u neki stalni izložbeni prostor te se mogla posjetiti samo na upit u uredu Muzeja Ludovíta Štúra koji se nalazi na glavnom trgu u Modri. Galerija ne posjeduje suvremenu muzejsku infrastrukturu, kao što su, npr., toaleti, blagajna, muzejski dućan itd. Kad bi postala sastavnim dijelom Muzeja Ludovíta Štúra, mogle bi se održavati i druge izložbe, organizirati radionice, otvoriti stalno radno mjesto te urediti propisni pristup galeriji u nekadašnjem tornju utvrde kroz unutarnje dvorište Muzeja. Zgrada i dvorište ipak su dio povijesne gradske jezgre u Modri. Već je u biografiji Ignáca Bizmayera iz 2003. godine zapisano: "Kuću bi trebalo dovesti u red, naći pokrovitelja ..."⁶

Realizacija

Nakon što je Muzej Ludovíta Štúra priključen Slovačkome nacionalnom muzeju, aktualizirali su se planovi za realizaciju novog muzeja keramike pokraj galerije u kući Hajduška na gradskim zidinama, a Austrijski etnografski muzej pristao je biti partnerom u okviru spomenutog projekta Europske unije.

Na mjestu vinogradarske kuće srušene u ožujku 2011., podignut će se nova muzejska zgrada u izvornom stilu, opremljena najmodernijom tehnikom i slobodnim prilazima. Ona treba biti stalno otvorena i nuditi posjetiteljima pored muzejskih zbirki moderne figuralne plastike i druge atrakcije i aktivnosti. Planira se urediti keramičarska radionica i oživjeti stari vinski podrum. Iskustva u području posredovanja nudi austrijski partner. Prve će izložbe u okviru projekta postavljati Austrijski etnografski muzej. Zbog prostorne blizine galerija Ignáca Bizmayera spojiti će se s novim muzejom keramike čime će u prvi plan doći djela najpoznatijega gradskog figuralnog umjetnika.

Zahtjev za projekt Europske unije TRA-KER7 predan je u travnju 2010., a odobren već u lipnju 2010. Pored najtrajnijeg proizvoda projekta – nove muzejske zgrade, ukupni troškovi iznose 817.150 eura, od čega s austrijske strane 343.119,37 eura.⁸ Sufi-

⁶ Čomaj, Ján. 2003. Hlina ako osud. Z vyznaní Ignáca Bizmayera. Bratislava, 119.

⁷ *Akronim od* "Tradície z hlíny – cesty za poznaním keramického dedičstva", <http://www.volkskundemuseum.at/index.php?id=262> (31. svibanj 2011.)

⁸ <http://www.sk-at.eu/sk-at/projekte/sort/akronym-auf.php> (31. svibanj 2011.)

nancirani troškovi iznose 331.899,37 eura. Do 31. listopada 2012. moraju se ispuniti daljnji radni paketi s obje strane granice koje bismo ovdje željeli podrobnije opisati.

Izložbe i znanstvena razmjena

Znanstveni dio sastoji se od više izložbenih projekata u kojima se razmjenjuju iskustva austrijskih i slovačkih stručnjaka, kao i od terenskih istraživanja o sadašnjem stanju izrade lončarije u Gradišću i u regiji Bratislava. Raduje činjenica što se razvila suradnja s češkom stručnjakinjom za keramiku Alenom Kalinovou iz etnografskog odjela Moravskog zemaljskog muzeja (Moravské zemské muzeum) u Brnu. Prilikom posjeta čuvaonicama stručnjaci su istraživali podrijetlo predmeta. Veliki fundus fajansi podijeljen je prema moravskom, odnosno slovačkom podrijetlu, što se kod nekih predmeta nije moglo jednoznačno utvrditi.

Započelo se s tri manje izložbe u Modri u okviru lončarske proslave (Slávnosť hliny) u rujnu 2011. s težištem na "habanskoj keramici". U glavnoj zgradi muzeja održava se izložba "Habani i habanska keramika", u modranskom pučkom sveučilištu (MOS) postaviti će se izložba o keramičkom slikarstvu Zlatice Ďureje koja se svojim djelima nadovezuje na habansku tradiciju (uzorci, oblici, boje), dok će se u ogranku Muzeja Ludovíta Štúra na gornjim gradskim vratima Modre predstaviti izložba o figuralistu Marianu Liški u povodu njegova pedesetog rođendana. Sve tri izložbe povjerenice su Agáti Petrakovičovej.

U Beču niz izložbi potican od Europske unije započinje izložbom "Figuralna keramika iz Slovačke – Nacionalni umjetnik Ignác Bizmayer". Sastoji se od eksponata iz muzeja vodećeg partnera, od predmeta posuđenih iz Povijesnog muzeja iz Bratislave i privatnih zbirki.⁹ Izložba se održava pod visokim pokroviteljstvom slovačkog veleposlanika u Beču i otvara na austrijski nacionalni praznik, 26. listopada 2011.

Keramičar Ignác Bizmayer (rođen 1922.) razmjerno je nepoznat u Austriji. U muzejima nema njegovih djela i njegove su se figure dosad mogle vidjeti samo nekoliko puta u Austriji.¹⁰ Izložba u Etnografskom muzeju okuplja izabrane keramičke figure, ploče-slike i reljefe u tanjurastim koritima prema etnografskim tematskim krugovima. Kroz široki spektar objekata izložba reproducira Bizmayerov život paralelno s nacionalnom poviješću. Opsežno se osvjetljava fenomen počasne titule "nacionalnog umjetnika" koja se u Čehoslovačkoj, po uzoru na Sovjetski Savez, dodjeljivala u razdoblju između 1945. i 1989. Ignác Bizmayer jedan je od devedeset i dva građana Slovačke Socijalističke Republike koji su primili tada najviše državno odlikovanje na području umjetnosti i kulture 1982. godine. U svom djelu on se intenzivno bavi seoskim stanovništvom, njihovim nošnjama, legendama i pobožnošću. Taj se, danas 89-godišnji,

⁹ Trajanje izložbe: od 26. listopada 2011. do 12. veljače 2012.

¹⁰ Npr., 1983. na izložbi "Ignác Bizmayer – keramika" u bečkoj palači Palfy ili 2004. na izložbi "Keramika 3 – pečena idila" u Etnografskom muzeju u Dvorcu Kittsee.

Slovak svrstava time među umjetnike inspirirane narodnom kulturom koji su kao i fotograf i redatelj Karel Plicka¹¹ i slikar Martin Benka¹² značajno obilježili sliku Slovačke tijekom 20. st. U okviru izložbenog projekta snimat će se, pod vodstvom Mattiasa Beitka i Mareka Šulíka kratki film, s i o Ignácu Bizmayeru.

Sljedeća, manja izložba “Betlehem – keramičke jaslice iz Slovačke”¹³ daje uvid u izradu jaslica slovačkih keramičara, kao što su, npr., Kornélia Püsovová, Jana Randušková i Ján Pečuk te majstori narodne umjetnosti (ULUV):¹⁴ Drahoslav Chalány, Marian Liška i Ignác Bizmayer. Posuđeni objekti za ovu izložbu potječu iz fundusa vodećeg partnera, Povijesnog muzeja u Bratislavi, centra za produkciju narodne umjetnosti u Slovačkoj ÚLUV, Malokarpatskog muzeja u Pezinoku i privatnih zbirki.

Sljedeća izložba “S osjećajem ruku” prikazuje rezultate istoimenog istraživačkog projekta o suvremenim lončarima u regiji Bratislava i u Gradišću.¹⁵ Cijelo se vrijeme istražuju aktivni lončari u Gradišću i u regiji Bratislava i njihov se rad obuhvaća riječju i slikom. Od velikog su interesa prebivališta, radionice, vrsta keramike, tehnika izrade kao i oblici proizvoda i njihovi prodajni putovi. U intervjuima se bilježe biografski podaci o lončarima i poziva ih se da svoje keramičke radove stave na raspolaganje kao posudbenu izložbenu građu budući da su keramički proizvodi reprezentativni predstavnici regionalne narodne umjetnosti. Nastali korištenjem jednog od najstarijih obrtničkih oruđa – lončarskog kola – keramički proizvodi posreduju jedan komad “domovine”. Izložba proizašla iz tog istraživačkog projekta predstavlja danas aktivne lončare u obje granične regije i prikazuje njihove proizvode. Središnja pitanja ovih istraživanja pitanja su o mehanizmima koji upravljaju produkcijom narodne umjetnosti te o *statusu quo* u istraženim regijama. Istraživanja u tijeku uzbudljivija su ukoliko nije jasno uočljivo kakav se razvoj ocrtava u lončarstvu Gradišća i regije Bratislava.

Već se 1997. godine provelo detaljno istraživanje suvremenih lončara u Donjoj Austriji. Rezultati su se prikazali na izložbi u Austrijskom etnografskom muzeju,¹⁶ a u Bratislavi su se mogli vidjeti 1998. u Povijesnom muzeju.

Izložba “S osjećajem ruku – suvremeni lončari regije Bratislava i Gradišća” otvara se u listopadu 2012. u novom muzeju u Modri, također u okviru lončarske proslave (Slávnosť hliny), čiji će moto biti “suvremena keramika”. U programu za jesen 2012. predviđeno je studijsko putovanje austrijskog Etnografskog društva u Modru kako bi se upoznao s tamošnjim vrhunskim ostvarenjima u keramici.

Izložba S osjećajem ruku ostat će u Modri sve dok Muzej Ludovíta Štúra trajno ne uredi novi Muzej slovačke keramičke plastike u kojem će težište biti na figuralnoj keramici¹⁷

¹¹ Karel Plicka primio je počasnu titulu “nacionalnog umjetnika” 1968.

¹² Martin Benka primio je počasnu titulu “nacionalnog umjetnika” već 1953.

¹³ Trajanje izložbe: od 27. studenog 2011. do 12. veljače 2012.

¹⁴ ULUV potpomaže keramičare dajući im titule majstora i prodaje njihovu robu u svojim trgovinama.

¹⁵ Trajanje izložbe: od 12. travnja 2012. do 19. kolovoza 2012.

¹⁶ Peschel-Wacha, Claudia. 1997. Mit dem Gefühl der Hände. Zeitgenössische Töpfer in Niederösterreich (=Kataloge des Österreichischen Museums für Volkskunde; Bd. 69). Wien.

¹⁷ Trajanje: stalna izložba od 7. listopada (god.?).

Otvorenje Muzeja slovačke keramičke plastike u Modri planira se 18. svibnja 2012. Otvorit će se izložbom povijesnih predmeta. Pod naslovom “Umjetnost starih majstora – zapadnoslovačke fajanse iz Austrijskog etnografskog muzeja u Beču” prikazat će se najistaknutija djela iz opsežnog fundusa slovačke keramike u zbirkama Austrijskog etnografskog muzeja u Beču, koji je osnovan 1895. u vrijeme habsburške monarhije.

Tada je Slovačka pripadala kraljevini Mađarskoj pod nazivom “Gornja Mađarska” (Oberungarn) i time bila pod istom vlasti kao i grad Beč. Fajanse iz Moravske i Zapadne Slovačke bile su već u 19. st. atraktivno polje istraživanja i sakupljanja za privatne ljubitelje,¹⁸ istraživače iz hobija¹⁹ i profesionalne znanstvenike u muzejskim ustanovama. To je dovelo do toga da je danas otprilike tristo fajansi zapadnoslovačke provenijencije, nastalih u razdoblju između 17. i 20. st., inventarizirano u zbirci keramike Etnografskog muzeja u Beču. Ovom izložbom, izabrani originali naći će se nakratko u regiji svog podrijetla.²⁰ Posjetiteljima izložbe prikazat će se značenje fajansi kao artefakata svog krajobraza i jedinstvenih obrtničkih proizvoda stanovništva, te kao majstorstvo lončara u legendarnim cehovima i uloga keramike u povijesnoj svakodnevici. Zapadnoslovačke fajanse predstavljale su željenu promjenu naspram jednostavne lončarske robe. Bile su izražajne u svojim motivima, povezane s posebnim događajima u životu čovjeka što je i vidljivo u inicijalima, godinama i znakovima ceha. Ove će posebnosti davati osnovni ton izložbi prigodom otvorenja novog muzeja. U skladu s didaktičkim smjernicama, prikazat će se razvoj slovačke fajanse od izvora u huterskom, odnosno srodnom posudu do habanskog posuđa, koje već pokazuje naznake slovakizacije, te širenje i utjecaj u tzv. posthabanskom razdoblju.

Kompetencije-osoblje

Voditeljice su projekta u SNM–u Viera Jančovičová i zamjenica ravnateljice Beáta Mihalkovičová. Kao asistentica, posebno za projekt TRA-KER, postavljena je Katarína Žúžiová koja radi i u području menadžmenta u kulturi. Za partnersku provedbu izložbenih projekata i znanstvenih kongresa u okviru lončarskih proslava (Slávnosť hliny) 2011. i 2012. godine zadužena je kustosica za keramiku Sylvia Hrdlovičová i znanstvena suradnica Agáta Petrakovičová.

Vođenje projekta u Austrijskom etnografskom muzeju u Beču povjereno je dvjema europskim etnologinjama Claudiji Peschel-Wacha i Katharini Richter-Kovarik. One vode Odjel za menadžment u kulturi sa za sada jedanaest honorarnih suradnika. Claudia Peschel-Wacha kustosica je zbirke keramike, a Katharina Richter-Kovarik, koja je odrasla u slovačko-njemačkoj dvojezičnoj sredini, diplomirana je prevoditeljica za

¹⁸ Vidi zbirku pekara Štefana Cyrila Parráka u Zapadnoslovačkom muzeju u Trnavi (Západoslovenské múzeum).

¹⁹ Vidi Horvath, J. Eugene i Kristinkovich, Maria H. 2005. A History Of Haban Ceramics. A private view. (A Canadian collection of Hungarica; Volume IV). Vancouver BC, Canada.

²⁰ Trajanje izložbe: od 18. svibnja 2012. do 19. kolovoza 2012.

češki jezik i može se pozvati na mnoge istraživačke boravke u Slovačkoj. Ove im kompetencije omogućuju vođenje korespondencije na stranim jezicima, znanstveno-istraživački rad, kustosko vođenje i posredovanje. Specijalni zadaci u znanstvenom području predaju se vanjskim stručnjacima, primjerice znanstvenicima iz Slovačke, koji pišu za katalog ili drže referat u okviru popratnog programa, kao npr. etnologinja Gabriela Kiliánová iz Instituta za etnologiju Slovačke akademije znanosti. Za potrebe pisanja priloga u katalogu izložbe o Ignácu Bizmayeru etnolog Ján Botík, profesor emeritus studijske grupe etnologije na Filozofskom fakultetu u Nitri, po prvi je put istražio fenomen “nacionalnog umjetnika”. Marta Pastieriková, suradnica Etnografskog muzeja Martin, napisala je prilog biografiji keramičara.²¹ Za podupirajuće znanstvene aktivnosti, kao što je transkripcija intervjua i prevođenje sekundarne literature, ugovor je potpisala studentica etnologije Magdaléna Kusá iz Slovačke. Provedbu i obradu istraživačke studije o suvremenim lončarima u Gradišću preuzela je Veronika Plöckinger-Walenta, etnologinja i nekadašnja suradnica u Etnografskom muzeju Dvorac Kittsee. Terenskim istraživanjem u regiji Bratislava bavile su se Claudia Peschel-Wacha i Katarina Richter-Kovarik osobno.

No, najveći radni paket koji je predan vanjskim suradnicima jest turistički paket.

Turistički marketing i prodaja

Diplomirana europska etnologinja i ekonomska savjetnica za poduzeća Susanne Böck unosi u ovaj radni zadatak svoja iskustva u muzejskom marketingu i kulturnom turizmu. U više radionica podučava suradnike oba muzeja vođenju posjetitelja. Glavnu kuću Muzeja u Modri uglavnom posjećuju školarci. Dolaze iz čitave zemlje kako bi saznali više o povijesnoj ličnosti L'udovita Štúra, koji je obilježio nacionalnu povijest Slovačke, te kako bi upoznali autentično mjesto njegova djelovanja i posjetili njegov grob na groblju u Modri. Izložbe keramike u gradskom tornju i u okrugloj kuli veoma su rijetko cilj učenika.

Turisti dolaze pretežno u rujnu budući da je čitav taj mjesec u Modri u znaku keramike i vina privlačeći mnoge zainteresirane iz tuzemstva i inozemstva. Svake se godine za jednog vikenda u rujnu održava velika proslava berbe grožđa tijekom koje su sve izložbe dostupne mnogobrojnim gostima. Od 2009. se za prvi vikend u rujnu organizira lončarska proslava (Slávnosť hlíny) zajedno sa znanstvenim skupom, otvaranjima izložbi i tržnicom lončarije. Nakon rujanskog vrhunca, nastupa jesensko zatišje u pogledu izložbi. Kako bi Muzej sa svojim ograncima i u ostalim mjesecima ostao atraktivan turistima, Susanne Böck promiče destinaciju Modra na raznim turističkim sajmovima. K tome je uspjela posjesti za zajednički stol donositelje odluka iz politike, kulture i gospodarstva te ih senzibilizirati za zajedničku turističku strategiju. Na turističkim sajmovima i službenim putovanjima reklamira oba muzeja. Za zorno osmišljavanje sajmovnog štanda Susanne Böck koristi reklamne panele koji su dizajnira-

²¹ Petránky, L'udovít; Pastieriková, Marta. 2007. “Ignác Bizmayer”. Trencín Predgovor Petera Marákya.

ni za potrebe projekta TRA-KER i koji se koriste pri prezentacijama u Beču i Modri. Na turističke sajmove prati je lončar Marian Liška iz Modre koji pred publikom pokazuje izradu lončarije.

Susanne Böck specijalne upite prosljeđuje vodstvu projekta. Tako je, npr., jedan upit na turističkom sajmu u Budimpešti u proljeće 2011. doveo do prvog razgovora o suradničkom projektu između Etnografskog muzeja i putničke agencije za kulturna putovanja. Po otvaranju Muzeja slovačke keramičke plastike, naime, planira se trodnevno putovanje iz Beča u Zapadnu Slovačku. Voditelji projekta osmislili su već rutu putovanja, a vođenje će preuzeti Katharina Richter-Kovarik.

Vodeći partner i projektni partner pripremili su novi muzejski vodič za turiste. Nova mapa Muzeja Ludovíta Štúra u Modri izdana je na njemačkom i engleskom jeziku. Bečki vodiči postoje u njemačko-slovačkoj i njemačko-engleskoj verziji. Iako Austrijski etnografski muzej u Beču nije nikakav "novi" muzej, projekt Europske unije upravo u ovo vrijeme dolazi do većeg izražaja. Naime, nakon dvije godine dugotrajnih pregovora sa Saveznim ministarstvom za obrazovanje, umjetnost i kulturu, Austrijski etnografski muzej odbio je ponudu za pripojenje Umjetničko-povijesnom muzeju (Kunsthistorisches Museum, KHM). Zbog političkih razloga odbijeni su planovi za novi samostalni etnografski muzej, suradnički projekt Austrijskog etnografskog muzeja (Volkskundemuseum) zajedno s Etnografskim muzejom (Museum für Völkerkunde) jer direkcija Umjetničko-povijesnog muzeja nije bila spremna u svrhu provedbe ovog projekta dozvoliti Etnografskom muzeju (Völkerkundemuseum), koji se nalazi u sastavu KHM-a (nap. prev.), da se odcijepi kao samostalni muzej. Kraj pregovora ne znači kraj projekta, koji bi možda u neko drugo vrijeme i pod nekim drugim političkim predznacima ipak mogao imati šansu za realizaciju. U ovom trenutku otkazivanje fuzijskog projekta znači da će se zadržati lokacija u palači Schönborn u Laudongasse, u kojoj se Austrijski etnografski muzej nalazi još od 1917. godine, te da će se moći odmah ponovno snažnije reklamirati. Osim toga, otvara se put da Austrijski etnografski muzej ojača svoju poziciju kao samostalna privatna ustanova u međunarodnim, austrijskim i lokalnim projektima.

U ovakva razmišljanja spada i nastojanje da se slovačkim turistima približi Etnografski muzej. Od bečkih muzeja slovačkim je turistima Albertina jedna od najdražih destinacija. Malo njih odlazi u druge muzeje, vjerojatno zato što ih nedovoljno poznaju. Etnografski muzej želi ponudama osobnog posredovanja prodrijeti u ovaj segment posjetitelja, nudi vođenja na slovačkom jeziku, traži medijske partnere u Slovačkoj i mogućnosti adekvatne reklame za tu ciljnu skupinu.

Menadžment u kulturi u Beču

Kako bi se slovačkim turistima mogao približiti stalni postav Etnografskog muzeja na slovačkom jeziku, traže se i školuju posrednici kojima je slovački materinji jezik jer ovi kontakti s putničkim agencijama i ponude slovačkim muzejskim gostima nisu

ograničeni trajanjem samog projekta. Etnografski se muzej nalazi u stalnom procesu proširivanja i zadržavanja ciljnih skupina. Za svaku izložbu sufinanciranu od strane Europske unije postojat će, kao i kod posebnih izložbi Etnografskog muzeja, posebni programi posredovanja za različite ciljne skupine. Za kreativni dio programa posredovanja uredit će se lončarska radionica u muzeju koju će voditi slobodni umjetnici – keramičari. Počam od 27. listopada 2011. radionica će se odvijati do ljeta 2012. Nakon obilaska odabranih postaja na posebnim izložbama, koji je primjeren njihovoj dobi, predškolci i školska djeca pod stručnim vodstvom saznaju kakvi su radni koraci potrebni da iz grumena gline nastane šarena sjajna fajansa.

Isto tako, upoznaju i druge keramičke materijale i haptički shvaćaju razlike dodirivanjem zornih objekata. U radionici Bizmayerove izložbe modeliraju životinje ili figure, a na božićnoj izložbi na programu su figure za jaslje. U sklopu lončarske izložbe djeca i mladi upoznat će razne tehnike izrade glinenih posuda i modelirati ih vlastitim rukama.

Za mlade učenike (15-19 godina) priprema se uz izložbu o nacionalnom umjetniku Ignácu Bizmayeru i radionica na temu “diversity”. Na radionici će biti riječi o analizi predrasuda te o konstrukciji slika o drugima i o sebi u našim glavama.

I za starije se pripremaju posebni programi. Oni se mogu po želji održati u kombinaciji s razgovorom uz zakusku.²²

Menadžment u kulturi u Modri

Iste zahtjeve u pogledu menadžmenta u kulturi postavljaju i voditelji projekta za svoje predradnje za budući Muzej slovačke keramičke plastike. Oni će školovati tim slovačkih posrednika koji će moći na njemačkom i/ili engleskom jeziku voditi turiste kroz izložbe. Pored osobnog posredovanja bitan element suradnje čini i savjetovanje kolega u izložbeno-didaktičkom smislu. Označavanje tekstovima i izbor objekta trebaju odgovarati suvremenim standardima posredovanja. Posebni uvjet Europske unije jest fokusiranje na moderno i interaktivno posredovanje. Novi se muzej treba urediti privlačno i usmjeriti na posjetitelje. Vodeći partner planira usku suradnju s lončarima koji će pred posjetiteljima raditi na kolu i koji će, bude li interesa, ponuditi posjetiteljima da se sami okušaju u lončarstvu. Za individualne posjetitelje s djecom planiraju se interaktivne brošure i igre traženja. Pritom treba ponovno doći do izražaja već postojeća muzejska maskotica “Lončarski vražićak”.

Posebna će se pažnja posvetiti posredovanju s glavnom ciljnom skupinom Muzeja Ludovíta Štúra, a to su mladi. Voditeljice projekta stavljaju na raspolaganje svoja iskustva muzejskim suradnicama i posrednicima koji će se tek školovati. Zajedno osmišlja-

²² Peschel-Wacha, Claudia; Richter-Kovarik, Katharina. 2011. Generacije od 60+ do 80+ kao ciljna skupina programa kulturnog posredovanja???. Standbein Spielbein. Museumspädagogik aktuell 89/April 2011, 44-47.

vaju koncept za programe posredovanja po didaktičnim smjericama, izabiru metode za zorno posredovanje, sastavljaju tematske nizove i pripremaju radne listiće. Kod samostalnog istraživanja veoma je korisna filmska postaja, lončarska postaja i pismeni dokumenti. Nakon što ispune radne listiće i obave istraživački zadatak, mladi se ponovno susreću s posrednicima. U obilasku koji se zasniva na dijalogu prezentiraju cijeloj skupini svoje rezultate.

Podmladak u lončarskoj grani

Kako bi se mlade ljude upoznao s tradicijom izrade i oslikavanja fajanse, vodeći partner poziva učenike i učenice regionalne strukovne škole za keramiku i pećarstvo iz Stooba u Modru. Planiraju se dva školska projektna tjedna, jedan u lipnju 2011., a drugi iduće godine. Tom prigodom učenici mogu tijekom prijepodneva posjećivati radionice u tvornici majolike u Modri te, pod stručnim nadzorom, raditi lončariju i vježbati oslikavanje glazure fajanse. Tijekom popodnevnih programi posjećuju lončarske i pećarske radionice, izložbe keramike, tržnicu lončarije ili odlaze na slikanje u prirodi u obližnji vodeni zamak Červený Kameň.

Perspektiva

Projekt TRA-KER produbit će dugogodišnje znanstvene kontakte između Austrijskog etnografskog muzeja i srodnih ustanova u Slovačkoj te ponuditi trajni doprinos jačanju muzejskog krajobraza s obje strane granica.

Prijevod s njemačkog: Vlasta Lešaja